

Bratři Karamazovi v Divadle Petra Bezruče posilují skvělou tradici této proslulé scény

11.12.2021 08:11 Ladislav Vrchovský Divadlo Recenze

Divadlo Petra Bezruče uvedlo v pátek 11. prosince premiéru inscenace Bratři Karamazovi, jevištní adaptace románu Fjodora Michajloviče Dostojevského. Představení v režii Jana Holce je zejména přehlídkou vynikajících hereckých výkonů všech aktérů, ale i lákavou pozvánkou k četbě celého románu. A to je vzhledem k divácké skupině studentů a mladých lidí, kteří tvoří jádro kmenového publika tohoto ostravského divadla, velmi cenný výsledek.

Z inscenace Divadla Petra Bezruče Bratři Karamazovi.

(Foto: Petr Hrubeš)

Autor dramaturgie a zároveň režisér Jan Holec ve své inscenaci vychází z překladu Prokopa Voskovce. Nemá ambici jevištně převyprávět Dostojevského román, očividně ví, že to vlastně nelze. Dokonce ani nedává divákům, zejména těm, kteří základní dílo světové literatury nečetli, odpověď na otázku, kdo zabil otce Karamazova. Spolu s dramaturgyní Annou Smrčkovou oba hlavně říkají, jak a čím na ně původní předloha působí a co v nich vyvolává.

I když představení trvá i s přestávkou téměř tři hodiny, divák velmi rychle po začátku ztrácí pojem o čase. Je to dáno způsobem, jakým inscenátoři spolu s herci příběh plný vášně, bouřlivých citů, halucinací některých postav, lásky, nenávisti, citové frustrace, citového vzplanutí i bezcitnosti interpretují. Divák vidí před sebou až na jedinou postavu, kterou je nejmladší

Karmazov Aljoša, bytosti zmítané svými prožitky v projevech místy blízkých téměř k hysterii a záchvatům amoku blížícímu se až k šílenství. Jeviště je plné zoufalého pláče a zuřivého vzteku, nechybí tu ani smyslná erotika a ve výčtu plejády silných emocí by se dalo ještě dlouho pokračovat.

Zleva V. Švarc, J. Goetzová a D. Urban. (Foto: P. Hruběš)

Jan Štěpánek, scénograf a kostýmní výtvarník, vytvořil téměř monumentální scénu, jejímž základem je velká bílá plocha občas připomínající kluziště. Režie tohoto prvního dojmu také ve vedení herců využívá, není málo situací, kdy postavy záměrně jakoby ztrácejí na kluzké ploše rovnováhu, sklouznou a padají, přičemž tento pohyb je často metaforický a vypovídá o vlastním osudu postavy. Kostýmy odkazují k Rusku v době Dostojevského, zejména u ženských představitelk, částečně i u mužů, masky zvířat a obřího hmyzu ilustrují charakterové vlastnosti nositelů.

Hudbu *Ivana Achera* divák vnímá v kontextu s atmosférou, je to hudba tak spojená s dějem a jeho působením, že se stává jeho organickou součástí. Místy je to hudba velmi blízká dnešním silně rytmickým trendům, místy blížící se sférickým tónům i k náboženským chorálům. Tvoří nejen kulisu, ale zejména vyvolává žádoucí atmosféru.

Norbert Lichý jako starý Karamazov. (Foto: Petr Hruběš)

Starého Karamazova, otce tří bratrů a možného otce sluhy Smerďakova, hraje *Norbert Lichý*. Herec se ve druhé části po přestávce objeví na jevišti také jako prokurátor a soudce v jedné osobě. Výkon Lichého lze bez nadsázky označit jako vrcholný. I když jsme u tohoto herce navyklí na vysoký standard kvality při všech jeho jevištních i filmových vystoupeních, Lichého starý Karamazov v Holcově režii s největší pravděpodobností získá řadu nominací na vrcholná ocenění. Tím, jak lehce přechází od hrané přívětivosti ke zrůdné krutosti, jak přirozeně odhaluje nejnižší pudy, naprostou bezohlednost a bezcitnost, si postava skutečně říká o to, aby ji někdo zabil. Právě tím, že svoje nelidské vlastnosti projevuje otec Karamazov nejen ke svým synům, ale i k ženám, které neumí milovat, ale rád je používá, vytváří dojem, že zabít jej mohl vlastně kdokoliv.

Další skvělý výkon podal v páteční premiéře *Dušan Urban* v roli nejstaršího z bratrů Dimitrije. Technicky dokonalý v jevištní mluvě, a přitom naprosto přirozený v celkovém projevu, což samo o sobě je velmi obtížné. Věrohodný je ve všech okamžicích, ať už jde o téměř nepřičetný útok na vlastního otce, či vyjádření lásky vůči Kateřině Ivanovně v průběhu soudního líčení. Originální v soustředění na existenciální jádro člověka nepotřebuje Urban u svého Dimitrije často používaný vnější rámec požívačného důstojníka. Alternující *Lukáš Melník* bude mít co dělat, aby se kolegovi vyrovnal.

Ondřej Brett, v pozadí Yvona Stolařová. (Foto: P. Hruběš)

Velmi soustředěně působí *Ondřej Brett*, ztvárňující duševně rozervaného, i když na první pohled úplně se ovládajícího prostředního bratra Ivana. Herec opětovně ukazuje velkou škálu interpretačních schopností, od jednání slovem přes výraznou mimiku a gestiku až po vysoké celkové pohybové schopnosti. Nejvzácnější přitom je fakt, že Brett toto vše umí využívat naprosto účelně a téměř nikdy jen účelově.

Václav Švarc. (Foto: Petr Hruběš)

Nejmłodšího bratra Aljošu hraje *Václav Švarc*. Jeho víře v Boha odevzdaný Aljoša působí až dojemnou čistotou duše a zdánlivou neschopností bránit se zlu, aby v rozhodujících chvílích prokázal velkou duševní a dokonce i tělesnou sílu. Projevy dobra, vyrovnanosti, lásky, pokory a pochopení nepůsobí plakátovým dojmem a výborně kontrastují s ostatními. Švarc tu svým jevištním partnerstvím výborně slouží inscenaci. Vzhledem k mládí herce jde o velký příslib do budoucna.

Ondřej Brett a Jáchym Kučera. (Foto: P. Hruběš)

Jáchym Kučera vybavil svého Smerďakova zřetelnou pokřiveností těla i ducha. Slizkost postavy je skoro hmatatelná.

Kateřinu Ivanovnu hraje *Julie Goetzová*. Úspornými prostředky vytváří obraz uzavřené kultivované ženy, do níž nikdo nevidí. Zdánlivě čistá bytost se ve zdařilém hereckém oblouku Goetzové projeví nakonec jako bezcitná manipulátorka. Snad i Dostojevskij by mohl mít z tohoto obrazu skryté ženské nebezpečnosti radost.

Barbora Křupková. (Foto: Petr Hruběš)

Grušeňka Barbory Křupkové na jevišti doslova řádí. Herečka skvěle zpívá, míhá se prostorem jako by měla křídla a emoce z ní skoro tryskají. Vášnivá, požívačná, sžíravou touhou po všem od alkoholu přes muže až k ženám je tato románová Agafja Ivanovna Světlovová, divadelní Grušeňka velmi výraznou postavou.

Lízu, v románu původně v jiných překladech šestnáctiletou dívku Lisu, svěřil Jan Holec *Yvoně Stolařové*. Režisér nechává Lízu jezdit ve vozíku pro nechodící. Této stylizace pak režijně velmi invenčně využívá v okamžiku projevu vzájemné zamilovanosti s Aljošou, kdy za pomoci červeného světla Líza po Aljošově polibku vstává z vozíku a dělá několik kroků ve vyvolání dojmu zázraku. Situace je podtržena navíc skutečností, že dívku líbá rádoby mnich Aljoša, chovající se téměř jako svatý.

Yvona Stolařová jako Líza. (Foto: Petr Hruběš)

Stolařová však podobně jako ostatní kolegové na jevišti využívá i projevů silně vzepjatých emocí vybičovaných do té míry, až to hrozí ztrátou dechu a upadnutím do bezvědomí. Banálně by se řeklo, že hraje jako o život, ale ona Líza vlastně o aspoň nějak trochu snesitelný život a hlavně o lásku v románu skutečně bojuje, a zde taktéž.

Inscenace Bratrů Karamazových v Divadle Petra Bezruče nemá další postavy. Důraz na rodinu a její nejbližší je v nynějším čase krize rodiny velmi aktuální. Důraz na existenciální rovlnu lidského bytí taktéž. Holcova rezignace například na postavu starce Zosimu, skoro světce, ke kterému chodí v románu Aljoša pro posílení své náboženské víry, rezonuje s častým citováním jednoho z mnoha názorů Dostojevským v jeho vrcholném díle prezentovaným, totiž že bez čisté víry v Boha nelze být čistým člověkem.

Rezignuje se zde ale také na odhalení nefungujícího právního a soudního systému, i když ne zcela: divák skutečně odchází domů téměř s jistotou, že odsouzený Dimitrij svého otce nezabil. Že to udělal Smerďakov, že to mohl být Ivan, ba možná i úplně někdo jiný, o tom však mnozí budou ještě dlouho přemýšlet. A klíčovou Dostojevského otázkou, která je a navždy zůstane otázkou nezodpovězenou, totiž zdali existuje Bůh, když jím stvořené lidstvo je schopno takové nelidskosti, si po tomto Holcově vydařeném režijním díle budeme klást o něco naléhavěji.